

AZ ÉV EMLŐSE 2025-BEN

A MAGYAR SZÖCSKEEGÉR

Az Agrárminisztérium és a Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft. által, a Magyar Természettudományi Múzeum támogatásával működő Vadonleső Program (bővebben: www.vadonleso.hu) keretei között 2014 óta választják ki az év emlősét. Céljuk, hogy a kiszemelt fajjal kapcsolatos érdekességektől, ismeretektől, illetve a hozzá kapcsolt természetvédelmi üzenettől legyen egész évben hangos a sajtó. Az idén egy olyan emlősfajra esett a választás, amely segít felhívni a figyelmet hazánk különleges, ritka és sokszor ismeretlen természeti értékeire. Megmutatja, hogy milyen hatalmas természeti kincs birtokában vagyunk akár európai, akár világviszonylatban.

IGAZI „PANNUNIKUM”

Elsőre úgy tűnhet, mintha „már megint egy egér” kapta volna az Év emlőse megtisztelő címet, pedig (az egerek mint állatcsoport természetvédelmi értékét egyáltalán nem lebecsülve) ezúttal egy igazi magyar különlegességre esett a választás! Ha csak egy róla készült képet nézünk, akkor egy egér méretű, egér formájú, sár-

gásbarna színű, hátán (olykor két világosabb sáv között futó) sötét csíkot viselő, hosszú farkú, csinos kis jószág néz vissza ránk, amely a csikja miatt a pirók erdeiegerre, a hosszú farkával pedig a törpeegerre hasonlít. De akkor miért különleges? Először is azért, mert nem az egérfélék családjába tartozik, tehát nem „rendes” egér, hanem az ugróegerekkel ápol közelebbi rokoni kapcsolatot. Bár a rendszertani besorolás nem mindig követi látványosan az eltérő tulajdonságok szerinti csoportosítást, ez esetben tényleg feltűnő különbségek jelzik ezt a szétválasztást. Az ugróegér-félék közé sorolt szöcskeegerek egy olyan ősi rágcsálócsoport, amely sok millió éve szinte változatlan formában maradt fenn eredeti lelőhelyein. Ezek az állatok az egész telet hibernált állapotban átalusszák (téli álom), sőt olykor, ha például táplálékhiányban szenvednek, nyáron is képesek többnapos, akár hetes passzív álomba zuhanni. A növényfogyasztás (magok, zöld növényi részek) mellett sokat vadásznak, táplálékukban jelentős hányadot tesznek ki a rovarok. Megfogva egy szöcskeegert, meglepődve tapasztalhatjuk, hogy nem támad (nem próbál belénk harapni), nem menekül, a felkínált táplálékot elfogadja,

sőt, jóízűen elmajszolja, akár a tenyerünkben ülve is. Ezek a tulajdonságok pedig egyik „rendes” egérre sem jellemzők még külön-külön sem, nemhogy így együtt.

A magyar szöcskeegér „legújabb kori” története is különleges. A 19. század derekán magyar kutatók írták le a létezését, nem volt közönséges, de azért számos előfordulási helyről ismerték. Több híres zoológus kutatónk is foglalkozott vele a századfordulón, majd 1936 után 70 évig senkinek sem sikerült újból megtalálnia, legalábbis élve nem. Az emlőskutatók „jóbarátai”, a baglyok ugyanis ez idő alatt is ráleltek, sőt el is fogyasztották, amit onnan tudunk, hogy a visszaöklendezett szőr- és csontcsomagocskákból, a bagolyköpetekből időről időre előkerültek jellegzetes csontmaradványai. 2006-ban a Bükki Emlőstani Kutatócsoport Egyesület zoológusai a baglyok által „jelölt” helyen, a Borsodi-Mezőségen megfogtak néhány példányt az akkor még csíkos egérnek vagy csíkos szöcskeegérnek, esetleg háromcsíkos egérnek nevezett fajból. Ezután jött a következő meglepetés: a morfológiai és genetikai vizsgálatok eredményei igazolták, hogy a megfogott példányok egyik más tájról származó szöcskeegérrel sem tartoznak azonos fajhoz, vagyis egy önálló fajnak, a magyar szöcskeegérnek az egyedei. A hazai előforduláson kívül még Kolozsvár mellett tudunk a faj egy állományáról, azonban ezt mint külön alfajt, gyakran erdélyi szöcskeegérnek nevezik.

MIÉRT JÓ ÉV EMLŐSÉNEK LENNI?

A kiemelt figyelmet érdemlő értékeink megóvásához rengeteg tudásra, alapos ismeretekre van szükségünk. Nem véletlen, hogy az idei évben az Év emlőse kampányhoz számos kutató és civilszervezet is csatlakozott. Hiszen ameddig nem tudjuk, hogy melyek egy fajnak az igényei, milyen tényezők veszélyeztetik, és hogyan lehet elhárítani ezeket, addig minden védelmi erőfeszítés csak óvatos próbálkozás lehet. A megtalálása óta a Grassland-HU LIFE integrált projektben is kiemelt szerepet betöltő magyar szöcskeegér védelméhez rengeteg új ismeretet és információt sikerült gyűjteni. Mivel sok mindent tudunk már róla, ezért próbálják a számára legmegfelelőbbben kezelni egyébként nem különösebben speciálisnak tűnő, magaskórós élőhelyét, minél inkább a kíméletes legeltetést alkalmazni a kaszálással és különösen az égetéssel szemben. Azzal is segítik fennmaradását, hogy hathatós lépéseket tesznek az egyre gyarapodó szőrmés ragadozók (róka, borz, aranyasakál, vaddisznó) visszaszorítására. A még megmaradt maroknyi élőhelyén kaszálatlan mezsgyéket alakítanak ki a csatornák mentén, illetve megpróbálják összekötni az élőhelyfoltjait, például a közbeékelődött szántóterületek visszagyepesítésével.

A KUTATÓK ÉS A TERMÉSZETVÉDELMI SZAKEMBEREK ÖSSZEFOGÁSA

Ennek a világon alig több, mint két négyzetkilométeren előforduló emlősfajnak a fennmaradása tehát kizárólag a mi kezünkben van. Az új élőhelyekre telepítés, illetve a zárt téri szaporítás mint biztonsági háttérintézkedés egyelőre még csak távlati cél, és az életmódjával kapcsolatban is számos megválaszolatlan kérdés vár még az emlőskutatókra és a természetvédelmi szakemberek-

MIÉNK A FELELŐSÉG

Az Év emlőse címre kiválasztott faj kiváló képviselője az ország számos olyan különleges természeti értékének, amely világhírnevének fennmaradásában Magyarországnak döntő, ha nem kizárólagos felelőssége, feladata és siker esetén dicsősége is van. Milyen állat- és növényfajokra gondolok? Elsősorban azokra, amelyek elterjedési területének legnagyobb vagy kizárólagos része az ország területén fekszik, állományméretük pedig a legtöbb esetben meglehetősen parányi. Olyan bennszülött vagy endemikus állatok és növények is vannak közöttük, amelyek itt, a Kárpát-medencében alakultak ki az évezredek vagy -milliók során, és azóta is csak itt élnek. Kiragadott példaként a növények közül a pilisi lent vagy a magyarföldi husángot említhetjük, állatok közül pedig a fekete bődöncsigát (hazai állománya ma már csak a Bükk lábánál fakadó langyos vizekre korlátozódik), a rákosi vipérát, vagy az év kiemelt szereplőjét, a magyar szöcskegeret is. Mindezek rámutatnak arra a felismerésre – amelyet minden honfitársunkban tudatosítanunk kell –, hogy Magyarország, a Pannon ökorégió döntő kiterjedésének birtokosaként milyen hihetetlenül gazdag biológiai sokszínűséget örökölt, és ez milyen óriási értéket képvisel, különösen az európai szintű élővilág sokféleség-csökkenése közepette.

re. Az elkövetkező években a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság munkatársainak vezetésével az élőhely-fejlesztésre fogják fektetni a hangsúlyt. Ha a Borsodi-Mezőség Tájvédelmi Körzetben sikeresnek bizonyulnak az intézkedések, és bizonyíthatóan emelkedik a populáció és az általa elfoglalt terület mérete, akkor következhetnek a kockázatosabb beavatkozások, például új populáció(k) létrehozása áttelepítéssel. Mindemellett a kutatási tevékenység további fokozására is szükség lesz. A legreménykeltőbb a nagyobb testméretű egyedek megjelölése és követése rádiótelemetriai módszerekkel, amelyek lehetővé teszik a szöcskegeret eddig kevésbé ismert mozgásának, élőhely-használatának és viselkedésének részletes tanulmányozását.

KÖZÖS ÜGYÜNK

A magyar szöcskegeret létezésének és különleges természeti értékének megismertetése szintén előttünk álló feladat, amelyet nagyban segíthet az idei Év emlőse kampány és a hozzá kapcsolódó szemléletformáló és népszerűsítő tevékenység. Amit nem ismerünk, azt megőrizni, megmenteni sem tudjuk. Elképzelhető, hogy akadnak még olyan eldugott foltok az országban, ahol

fellelhetők ennek a kisemlősnek a rejtett állományai. Ezek időben történő felderítése kritikus jelentőségű lehet. A faj ismert, rendkívül kis kiterjedésű előfordulási helyein a természetvédelemnek kell a legfontosabb szempontnak lennie, minden kezelésnek, beavatkozásnak a magyar szöcskegeret megőrzését kell szolgálnia. Ennek elfogadásához széles társadalmi támogatásra van szükség, hiszen enélkül hiába minden erőfeszítés, a faj fennmaradása még a jelenleginél is sokkal veszélyeztetettebb lehet.

VÁCZI OLIVÉR – CSERKÉSZ TAMÁS – BALÁZSI PÉTER